

УДК 37.091.3 : 37.018.7

*Рекомендовано до друку вченою радою
комунального закладу «Кіровоградський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти
імені Василя Сухомлинського»
(протокол від 28.10.2022 № 6)*

Педагогіка партнерства: реалії та перспективи :
зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конференції, присвяченої
104-й річниці від дня народження В. Сухомлинського,
11-12.10.2022 / уклад. О.Е. Жосан, В.В. Войтко. –
Кропивницький, 2022. – 374 с.

Рецензенти:

Надія ВАСИЛЕНКО, завідувач кафедри управління та адміністрування комунального закладу вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти», доктор педагогічних наук, професор;

Ірина НЕБЕЛЕНЧУК, старший викладач кафедри теорії і методики середньої освіти КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», кандидат педагогічних наук.

Збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогіка партнерства: реалії та перспективи», яка відбулася 11-12 жовтня 2022 року на базі комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

Науковим, науково-педагогічним, педагогічним працівникам.

Матеріали опубліковані в авторській редакції

© КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2022
© Жосан О.Е., Войтко В.В., автори статей, 2022

З М І С Т

Дмитрук В. Вступне слово.....	7
Барабаш О., Глинянюк Н. Партнерська взаємодія як необхідна умова забезпечення гуманістичної спрямованості освітнього процесу.....	8
Баранова С. Реалізація ціннісного підходу в педагогіці партнерства у процесі формування всебічно розвиненої особистості.....	13
Бирка М. Педагогіка партнерства: особливості реалізації принципів соціального партнерства.....	17
Бобкова О. Педагогічне спілкування як умова успішної взаємодії суб'єктів освітнього процесу.....	22
Богачик Т., Семанюк М., Чебаник В. Роль управлінської діяльності у координації національно-патріотичного виховання учнів на засадах педагогіки партнерства.....	27
Василенко Н. Педагогіка партнерства: принципи та практики.....	31
Войтко В. Педагогіка партнерства в педагогічній діяльності Василя Сухомлинського.....	35
Волошина О. Можливості дистанційної освіти в педагогіці партнерства.....	44
Гельбак А. Педагогічна спадщина Василя Сухомлинського в сучасному освітньому вимірі.....	51
Грицько В., Бзова К. Педагогіка партнерства в умовах інклюзивного середовища.....	57
Денищук І. Психолого-педагогічний супровід та партнерство з батьками осіб з особливими освітніми потребами.....	61
Деркач В. Творча реалізація ідей педагога-гуманіста з питань інклюзивного навчання.....	68
Дметерко Н. Психологічні особливості спілкування учасників освітнього процесу в педагогіці партнерства.....	74
Жосан О. Планування роботи закладу загальної середньої освіти як спільна діяльність усіх учасників освітнього процесу.....	78
Заводна Л. Вплив поглядів Григорія Сковороди та Василя Сухомлинського на становлення педагогіки партнерства: порівняльний аналіз.....	85
Зозуля О. Викладач – здобувач освіти: досвід і шляхи розвитку демократичного стилю спілкування.....	90
Ільїна О., Колядинська Л. Формування інклюзивної компетентності майбутніх учителів у процесі професійної	

підготовки.....	94
Казачінер О., Бойчук Ю., Галій А. Техніка «Карта подорожі казкою» у практиці казко терапії.....	97
Калініченко Н. Педагогіка партнерства у процесі підготовки вчителів природничих дисциплін.....	103
Касим А. Педагогіка партнерства як дієвий спосіб налагодження співпраці вчителя та батьків із метою поліпшення освітнього процесу.....	109
Келембет Л., Фляк О. Реалізація ідей педагогіки партнерства в творчій спадщині Василя Сухомлинського.....	115
Кендюхова А. Ідеї партнерської педагогіки в творчій спадщині В.О. Сухомлинського.....	120
Кирилюк К. Особливості реалізації педагогіки партнерства в умовах дистанційного навчання.....	125
Кірішко Л. Педагогіка партнерства як основа формування інклюзивного освітнього середовища в закладі освіти.....	128
Кобзева І. Взаємодія педагогів і батьків дітей з особливими освітніми потребами як педагогічна проблема.....	133
Козловська Л. Партнерство як соціально-психологічна технологія в роботі з мігрантами та внутрішньо переміщеними особами.....	140
Корсікова К., Агеєнко Т. Створення кейсів для майбутніх бакалаврів культурології у контексті педагогіки партнерства.....	144
Котубей В., Грицько К. Формування культурної компетентності школярів НУШ на засадах педагогіки партнерства.....	149
Кравець Н. Педагогіка партнерства Василя Сухомлинського та робота з дітьми з інтелектуальними порушеннями.....	153
Кравчук Л. Проектне навчання як інструмент педагогіки партнерства в НУШ.....	159
Куриш Н. Педагогіка партнерства у закладі освіти: модернізація в процесі реформи.....	164
Лебедик Л. Доцільність застосування технологій навчання в команді у закладах позашкільної освіти.....	169
Луцюк А. Педагогіка партнерства в управлінській діяльності.....	175
Луцюк Н. Гуманізація педагогічних взаємин – основа педагогіки партнерства.....	179
Мазурок М. Сучасні аспекти педагогіки партнерства в контексті ідей Василя Сухомлинського.....	183
Малієнко Ю. Інтерактивні завдання як чинник педагогіки партнерства (на прикладі підручника О. Пометун, Ю. Малієнко,	

Т. Ремех «Досліджуємо історію і суспільство». Інтегрований курс. 5 клас).....	189
Маринівська О. Компетентність педагогічного партнерства: зміст і структура поняття.....	193
Мартін А., Тарапака Н. Погляди В.О. Сухомлинського на проблему партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти, школи та сім'ї.....	198
Марченко І. Ідеї педагогіки партнерства в інноваційній діяльності закладу освіти.....	205
Матяшук В. Педагогіка партнерства: спроба ретроспективного аналізу становлення в Україні.....	212
Мельник Н. Ідеї педагогічної системи Василя Сухомлинського в умовах реформи освітньої галузі.....	217
Небеленчук І. Взаємодія суб'єктів освітньої діяльності засобами літератури як основа педагогіки партнерства.....	222
Ніколаєнко О. Підготовка майбутніх вчителів до взаємодії з учнями у рамках педагогіки партнерства.....	229
Павлюх В. Партнерська взаємодія в умовах інклюзивного навчання в контексті ідей Василя Сухомлинського.....	234
Поважук О. Кластеризація освітнього простору як педагогіка партнерства.....	239
Пометун О. Проектування підручника у контексті реалізації принципів педагогіки партнерства.....	244
Попов. В. Національно-патріотичне виховання учнів засобами шкільної географії в контексті педагогіки партнерства.....	249
Ремех Т. Реалізація принципів педагогіки партнерства у навчанні учнів правознавства.....	255
Сердюченко В. Навчальне співробітництво на уроках музичного мистецтва в закладах середньої освіти.....	259
Силюк А. Шкільні музеї як інтерактивна платформа патріотичного виховання в умовах воєнного часу.....	265
Сівцова А. Виховна робота і педагогіка партнерства в галузі музичного мистецтва.....	270
Скорнякова В. Взаємодія педагогів закладів дошкільної освіти з родинами.....	275
Снегірьова В. До проблеми реалізації принципів педагогіки партнерства у шкільному підручнику літератури.....	278
Стрельников В. Кооперативне навчання (cooperative learning) як складник педагогіки партнерства.....	282
Стрільчик Г, Мельник В. АТМП: реалізація педагогіки партнерства у Новій українській школі.....	288

Тарангул І., Семанюк М. Особливості впровадження методів педагогіки партнерства у роботі з внутрішньо переміщеними особами.....	291
Тищенко Л. Взаємостосунки учасників освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства у початковій школі.....	295
Токарева О. Застосування нетрадиційних форм роботи в освітньому процесі з дітьми раннього віку.....	303
Толошна С. Роль батьків у процесі інтегрування дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивний освітній простір.....	308
Третяк О. Партнерська співпраця з батьками заради моральної зрілості дітей.....	312
Федунь М. Парадигма педагогіки партнерства в Галичині перших десятиріч ХХ століття.....	317
Химинець В. Світоглядні та освітні константи В. Сухомлинського – основа сучасної педагогіки партнерства	321
Холодова Д. Психологія партнерства як новий підхід до розвитку інклюзивної освіти.....	327
Хомочкін А. Біоніка в позашкільній освіті.....	331
Цибульська С. Педагогіка партнерства у творчій спадщині В. Сухомлинського.....	334
Чакир А. Творче співробітництво вчителя та учня на уроку мистецтва.....	341
Черкас О. Цькування вчительства й педагогіка партнерства: психологічний ракурс.....	346
Чорна І. Теоретичні засади педагогічної взаємодії і дистанційного навчання.....	350
Шевчишена О. Професійно-педагогічне мислення як психологічна запорука втілення вчителем педагогіки партнерства в закладі загальної середньої освіти.....	354
Школьнік С., Бешапашникова Т., Габелкова О. Розвиток творчої індивідуальності учнів через казки В. Сухомлинського	360
Шкурко А. Психоемоційний аспект у сфері діяльності «людина-людина».....	365
Яценко В. Використання наукової спадщини Василя Сухомлинського у формуванні виховної системи з природничих наук інтегрованого змісту.....	369

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

У доповіді розкрито сутність поняття «педагогіка партнерства», проаналізовано взаємозв'язок спадщини В.Сухомлинського та принципів педагогіки партнерства в контексті реалізації Концепції Нової української школи. Окреслено роль сучасного вчителя у побудові його партнерських стосунків з учнями та батьками. Наголошено на доцільності партнерства з батьками як важливими суб'єктами освітнього процесу.

Ключові слова: партнерство, педагогічне партнерство, соціально-педагогічне партнерство, співробітництво, гуманізація освіти.

The author reveals the essence of the concept of "partnership pedagogy", analyzes the relationship between the heritage of V. Sukhomlynskyi and the principles of partnership pedagogy in the context of the implementation of the Concept of the New Ukrainian School. The role of the modern teacher in building his partnership with students and parents is outlined. The expediency of partnership with parents as important subjects of the educational process is emphasized.

Keywords: partnership, pedagogical partnership, socio-pedagogical partnership, cooperation, humanization of education.

Вступ. Виклики сьогодення ставлять нові вимоги перед освітою України. Педагогічна спільнота намагається вирішити проблему підготовки молодого покоління до життя у швидкозмінних, динамічних умовах і водночас забезпечити збереження національної ідентичності, продовжити найкращі традиції вітчизняної педагогіки. За таких умов на особливу увагу заслуговують погляди видатного педагога, вченого, письменника В.О.Сухомлинського, гуманістичні ідеї якого стали фундаментальними для Нової української школи, головна місія якої плекати таланти та розвивати здібності усіх учасників освітнього процесу на засадах співпраці та партнерства.

Мета статті: розкрити та проаналізувати взаємозв'язок спадщини В.Сухомлинського та принципів педагогіки партнерства в контексті реалізації Концепції Нової української

школи.

Реформа поставила важливе завдання: реалізувати новий зміст освіти, який включає не тільки знання й уміння, але охоплює такі компоненти як компетентності, особистий досвід, систему цінностей особистості. Школа повинна стати закладом, освітнє середовище якого спонукає до формування у вихованців патріотичних почуттів, формує активну громадянську позицію, творчий підхід, стимулює активність та ініціативність, утверджує високі ідеали неповторності кожної дитини. Витоками гуманістичної спрямованості Нової української школи є праці Василя Сухомлинського. Про це наголошувала О.Я.Савченко, звертаючи увагу на суголосність педагогічної системи видатного педагога з ключовими ідеями НУШ: дитиноцентризм, утвердження гідності людини, партнерство шкільної громади [5, с.2].

Ідеї Сухомлинського знаходять відгук у роботах багатьох науковців. Зокрема про гуманістичне навчання і виховання, педагогіку партнерства та проблеми розвитку особистості писали В. Андрущенко, В. Бондар, С. Гончаренко, І. Бех, І. Зязюн, В.Кремень, О. Савченко, М. Ярмаченко.

Виклад основного матеріалу. У відповідності до чинних нормативних документів системи освіти, а саме: Закону України «Про освіту», Закону України «Про загальну середню освіту» та Концепції «Нова українська школа» - реформа освіти у нашій державі сприяла запровадженню ряду новацій, найважливішими серед яких є компетентнісна парадигма освіти та педагогіка партнерства [2, 3, 4]. Вони спрямовані на впровадження нових підходів, які передбачають активне спілкування в процесі освітньої діяльності як учителя з учнями, так і школярів між собою, використовуючи ефективні методи та технології навчання; а також включають продуктивну взаємодія між керівництвом закладу, учительським колективом та громадськістю з метою створення нового освітнього середовища, сприятливого для співпраці та комунікації.

Звернувшись до творчого доробку В. Сухомлинського, зокрема проаналізувавши його праці «Людина неповторна», «Серце віддаю дітям», знаходимо глибокі роздуми педагога про гуманізм як вищий прояв творення добра та людяності, який, на думку автора, може проявитися тільки у поєднанні трьох компонентів: педагог-дитина-середовище.

У педагогіці партнерства саме постулат про гуманне

ставлення наставника до дитини становить її основу. Комфортне шкільне середовище, в якому панує атмосфера захищеності, освітній простір, вільний від насильства та утисків, продумана система підтримки та розвитку створюють навколо дитини ауру, в якій вихованець проявляє свої здібності, розкриває глибину свого потенціалу. Практичний досвід засвідчує, що у закладах, де вчителі працюють на засадах педагогіки партнерства, як правило, немає проблем з поведінкою дітей. Освітній процес за педагогікою партнерства сприяє розвитку цілісної особистості дитини, зберігаючи її індивідуальну неповторність. Актуально для нашого часу звучать слова Василя Олександровича: «Своєчасно знайти, виховати й розвинути задатки здібностей у своїх вихованців, своєчасно розпізнати в кожному його покликання - це завдання стає тепер найголовнішим...» [8, с.123].

Для глибшого розуміння сутності педагогіки партнерства з'ясуємо зміст поняття «партнерство». На нашу думку, найбільш глибоко його трактує Н.Бібік. Отже, партнерство - це спосіб взаємин, за яких зберігаються права кожної із сторін, чітко узгоджені і злагоджені дії учасників спільної справи, що ґрунтуються на засадах взаємовигоди та рівноправності ...» [1, с.11].

Розрізняють такі види партнерської взаємодії: вчитель-учень, вчитель-батьки, учень-учень, учень-батьки. Слід підкреслити, що сприйняття кожного учасника освітнього процесу через призму гуманного та творчого підходу реалізує новий формат партнерських стосунків між здобувачами освіти, їхніми батьками, вчителями та визначає основні ідеї педагогіки партнерства: спільні цілі та завдання, рівноправність, добровільність, зацікавленість у результаті та готовність брати відповідальність за власні дії, обов'язковість виконання домовленостей.

Ефективність партнерської взаємодії обумовлюється:

- готовністю усіх сторін до співпраці на засадах партнерства;
- сформованістю знань про сутність та специфіку педагогіки партнерства як технології;
- наявністю умінь застосовувати у практичній діяльності методи та форми організації взаємодії усіх учасників освітнього процесу;
- здатністю до індивідуальної та колективної рефлексії.

Ми вважаємо, що побудова партнерських взаємовідносин у сучасній школі віддзеркалює ідеї В.Сухомлинського, який надавав великого значення вихованню особистості через триаду “школа – сім’я – громадськість”, та продовжує традиції національної педагогіки, яка опиралася на систему поглядів, ідеалів та засобів батьківсько-материнського, а також суспільного впливу на дітей та молодь.

Великий Педагог неодноразово наголошував про єдність виховних вимог не тільки на рівні школи, суспільства, але особливо сім’ї, як першоджерела духовного розвитку особистості. «Сім’я в нашому суспільстві – первинний осередок багатогранних людських відносин – господарських, моральних, духовно – психологічних, естетичних. І, звичайно, виховних. Однак могутньою виховною облагороджуючою силою для дітей вона стає тільки тоді, коли батько і мати бачать високу мету свого життя, живуть в ім’я високих цілей, що звеличують їх в очах дитини» [6].

На думку Василя Олександровича, педагогічна просвіта полягає у тому, щоб

«вчити батьків мистецтва виховання як найблагороднішої, найлюдянішої, найвищої творчості, як виконання високого громадського обов’язку» [1, с.152].

З огляду на це, педагогічне партнерство як система взаємин між усіма учасниками освітнього процесу повинна забезпечувати:

- на рівні сім’ї (створення стимулюючої духовної та морально-психологічної атмосфери; оволодіння необхідним обсягом психолого-педагогічних знань; інтеграцію зі школою);
- на рівні діяльності педагога (стимулювання до творчого пошуку, уміння бачити проблеми та засоби їх розв’язання; пріоритет взаємин співробітництва, співтворчості; модернізація форм, методів навчання та виховання);
- на рівні діяльності керівництва закладів освіти (добір педагогічних працівників відповідного рівня, здатних сприяти розвитку учнів; забезпечення умов для самостійної діяльності педагогів, підвищення їх загальнокультурного та професійного рівня) [12, с.53].

Доповнимо цей перелік:

- на рівні діяльності громадського самоврядування (батьки як учасники освітнього процесу активно залучаються до

співпраці зі школою для створення сприятливих умов навчання та відпочинку, а також для підтримки та супроводу дітей).

Отже, виховання дітей неможливе без активної залученості батьків, без щирого і відкритого спілкування поколінь, адже без духовного взаємозбагачення страждає в першу чергу сім'я як первинна група суспільства, втрачає школа як освітня інституція, зникає творчий поступ суспільства загалом.

На переконання В. Сухомлинського, «педагогіка повинна стати наукою для всіх – і для вчителів, і для батьків» [7, с.42].

Освітня діяльність Василя Олександровича - це не тільки теоретичне обґрунтування педагогічної системи, але й практичне втілення гуманістичних ідей сімейного та шкільного виховання на прикладі Павлівської школи, яка стала зразком партнерської взаємодії педагогічного колективу, учнів та батьків.

Соціальне партнерство, на переконання Н.Є. Троценко, опирається на такі принципи: рівноправність сторін у прийнятті рішень; добровільність взаємних зобов'язань; реальність забезпечення та виконання прийнятих партнерами взаємних зобов'язань; узгодженість очікувань шляхом укладення усної чи письмової угоди сторін про те, які проміжні та кінцеві результати взаємодії вони прогнозують отримати, і хто які функції готовий виконувати в цьому процесі; спільність планування, коли сторони разом визначають мету, завдання, методи, ресурси та графік взаємодії; спільність оцінки діяльності, коли партнери разом зіставляють та аналізують отримані результати із запланованими; обов'язковість виконання узгодженостей рівних для всіх сторін; сторони будують свою взаємодію на довірі, відкритості своїх дій, задумів та оцінок, оперативному і достатньому обміні інформацією; обов'язкова та рівна відповідальність сторін за виконання прийнятих зобов'язань [10].

Ми переконані, що створення у освітньому закладі атмосфери творчої діяльності, яка здатна об'єднати і дітей, і дорослих, відкриває нові шляхи формування особистості через підключення до громадського життя та тісну взаємодію з іншими людьми.

Здійснюючи аналіз видів педагогіки партнерства, Тетяна Федірчик та Віталія Дідух виокремили взаємодію освітнього закладу з певними юридичними чи фізичними особами, яка базується на засадах пріоритетної ролі закладу освіти під час реалізації його особистісно-розвивальної функції, та

визначили як окрему форму - соціально-педагогічне партнерство [12, с.53].

Воно має на меті реалізацію інтересів усіх зацікавлених осіб, а також сприяє встановленню нових суспільно важливих функцій освітньої системи. Серед пріоритетних виділимо включення батьків у налагодження соціального партнерства зі школою.

Слід зауважити, що виокремлюють традиційні та інноваційні форми роботи з батьками. До традиційних відносимо настановчі батьківські конференції, які проводяться на початку навчального року, батьківські збори чи індивідуальні зустрічі, тренінги, батьківські уроки.

Новий формат співпраці з батьками передбачає впровадження таких форм партнерства:

- інтерактивні форми роботи з батьками (сімейні клуби, дискусії, інтерактивні ігри, тематичні акції тощо);

- батьківські зустрічі за кавою (складається розклад зустрічей батьків з адміністрацією та педагогами чотири рази на рік, що відбуваються віч-на-віч;

- тренінги, ділові ігри та майстер-класи для батьків (ефективна взаємодія вчителя та батьків, продуктивна форма їхнього спілкування);

- комунікації через електронні пристрої (створення системи, в якій не тільки класний керівник, як у Вайбері, спілкується з батьками, а де залучені до спілкування завучі, які відповідають за певні напрями роботи, де є відкрита платформа для критики);

- проведення на День самоврядування уроків батьками, що сприяє переосмисленню ставлення до роботи вчителя, налагодженню стосунків між батьками й вчителями;

- застосування технології «фідбек» з батьками (зворотний зв'язок батьків на дію, подію чи взаємодію, яка дає змогу налагодити ефективну співпрацю вчителя і батьків) [11]

Висновки. Отже, організація роботи школи на основі принципів педагогіки партнерства сприяє створенню атмосфери взаєморозуміння та взаємоповаги, дає потужний заряд творчої співпраці усім учасникам освітнього процесу. Гуманістичні ідеї В.Сухомлинського про плекання Добра в дитячих серцях стали фундаментом для формування ключових ідей та принципів Нової української школи, яка є сучасною моделлю освітнього закладу, що реалізує ідею розвитку особистості дитини на засадах педагогіки партнерства, сприяє самореалізації учнівства через самопізнання та взаємодію з оточуючими на основі ефективного діалогу і багатосторонньої комунікації між учнями, учителями та батьками.

Список використаних джерел

1. Бібік, Н. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ: Літера ЛТД. 2018, с. 160
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 05.10.22).
3. Закон «Про освіту». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 05.10.22)
4. Концепція Нової української школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkolacompressed.pdf> (дата звернення: 05.10.2022).
5. Савченко О. Ідеї В. Сухомлинського у просторі української освіти. *Початкова школа*. 2018. – № 4. – С. 2.
6. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка / Вибрані твори: в 5-ти т. Т.5. К.: Рад. шк., 1977. С.263
7. Сухомлинський В. О. Павлівська середня школа Вибр. тв.: в 5 т. К.: Рад. шк., 1977.Т. 4.С.390
8. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Духовний світ школяра. Методика виховання колективу /Вибр.тв.: в 5 т. К.: Рад. шк., 1976.Т. 1.с.654
9. Сухомлинський В.О. Щоб дитина стала Людиною // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Фонд Сухомлинського. Опис 1. С.749.
10. Троценко Н.Є. Соціальне партнерство як одна з педагогічних умов професійного самовдосконалення соціальних працівників у ресурсних центрах. URL:[http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1250/1/N_Timoshenko\(Trotsenko\)_VZNY_3_KSP&KO_IPSP.pdf](http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1250/1/N_Timoshenko(Trotsenko)_VZNY_3_KSP&KO_IPSP.pdf) (дата звернення: 05.10.2022)
11. Традиційні батьківські збори – це немодно. Олена Фіданян про те, як київські школи шукають новий формат співпраці з батьками. URL: <http://nus.org.ua/articles/tradysijni-batkivski-zbory-tse-nemodno-yakkyivski-shkoly-shukayut-novyj-format-spivpratsi-z-batkamy/>.
12. Федірчик Т. Д. Педагогіка партнерства як чинник формування ефективної взаємодії учасників освітнього процесу в умовах Нової української школи / Т. Д. Федірчик, В. В. Дідух // Гірська школа Українських Карпат.2019. № 21. С. 50-54 <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/8575>.